

מקורות לעיון במס' בבא מציעא: פרק השוכר את הפועלים

דף יא

מ. זילברמן

כסלו תשע"ג

(פג.) **חדש לשנה**. תנן השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן מקום שנהגו לזון יזון לספק במתיקה יספק הכל כמנהג המדינה, ע"כ. וברא"ש (סי' א') הביא דברי הירושלמי דא"ר אושעיא א"ר אלעזר בכל מקום המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו זאת אומרת מנהג מבטל הלכה, ע"כ. וראה דף מקורות ח' מה שהרחבנו בנושא.

במדינת ישראל יש חוק פיצויי פיטורין (משנת תשכ"ג) הקובע (סעיף י"ב, הובא בספר משפט הפועלים נספח ח'), "שיעורם של פיצויי הפיטורין הוא שכרו של העובד בחדש האחרון לעבודתו ... כפול מספר שנות עבודתו". וזה נהי' למנהג השוכרים בארץ ישראל שעל פיו פוסקים הבתי דין בארץ ישראל. כך כתב למשל בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קס"ז). והביא המנח"י דיש מקור למושג פיצויי פיטורין בהלכה בדברי החינוך (מצות תפ"ב) שכתב, "מ"מ אף בזה"ז ישמע חכם ויוסף לקח שאם שכר מב"י ועבדו זמן מרובה או אפילו מועט שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו הש"י". ועי' במנ"ח שם דתלה דברי החינוך במחלוקת רמב"ם ותוס' אם מעניקין אף למוכר עצמו. לדעת הרמב"ם (פ"ג עבדים הי"ב) דדוקא במכרוהו ב"ד מעניקין אותו אבל לא במכור עצמו אין מקום ללמד מדין הענקת עבד לתשלומי פועל. ורק לדעת התוס' (קידושין טו. ד"ה ואידך) דאף מוכר עצמו מעניקין לו יש מקום לדברי החינוך. וראה גם בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' מ"ח עמ' רי"ז – רי"ט) ופסקי דין רבנים (ח"ד החל מעמ' 126).

ועקרונות אלו שבפיצויי פיטורין אזלינן בתר מנהג המדונה קבעו בפסקי דין רבנים (ח"א החל מעמוד 330 בפסק דין משנת תשט"ו). [ראה במאמרו של הרב צבי בן יעקב בדביר משפט (ח"ב עמ' קלד ואילך) שהעיר דחזינן מפסק זה משנת תשט"ו וגם מפסק בית דין הגדול משנת תש"ט מהרכב בראשות הגרי"א הרצוג דכן נהגו הבתי דין אף קודם חקיקת חוק פיצויי הפיטורין]. ואף הם הביאו דברי החינוך וגם העירו דמלבד מנהג המדינה יש לדון מטעם למען תלך בדרך טובים, וזה תלוי על אי כופין על לפנים משורת הדין (ראה רמ"א חו"מ סי' י"ב ס"ב). וראה בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תתל"ג) שפסק דאף בדברום אפריקא אין נהוג לתת פנסיה מ"מ יש לעשות משום ועשית הישר והטוב. ודברים דומים בשו"ת בצל החכמה (ח"ג סי' ק'). וראה עוד מקורות בנושא במכתב מאת הגרע"י שליט"א הנדפס בספר חודש לשנה שיצא לאור לאחרונה (עמ' ס"ו-ס"ז). ואומרים בשם הגרמ"פ שבאמריקא, אף דאין חוק המדינה, יש להעניק פיצויים חדש לשנה לעובדים בכלי קדש.

עיקר תוס' פרק השוכר את הפועלים

- (פג.) השוכר
- (פג:) פועל
- (פד.) יתיב, אי הדרת
- (פה:) כי מטא
- (פז:) אלא, רעד
- (פח.) הכא, העומדת, בעל הבית, תבואת זרעד
- (פח:) לא
- (פט.) פועל
- (צ.) והדרשות, חסום
- (צ:) ישב, ר' יוחנן, ריש לקיש
- (צא.) הא מני
- (צא:) דש, הא
- (צב.) אלא, אי, כן ואי
- (צב:) על, במאי
- (צג.) לא שנו
- (צג:) אי הכי, איבעי לך, סיגפה
- (צד.) אימא, אמר רב נחמן